

Semi Purhonen

60-luvun sukupolvi, suuret ikäluokat ja "popparit"

Sosiologian dosentti Semi Purhonen kommentoi Katja-Maria Miettusen artikkelia (HAik 3/2011), joka käsitteli 1960-luvun muistelua ja sukupolven käsitteen roolia tuossa muistelussa. Miettusen tapa vertailla oman 60-lukumuistelututkimuksensa ja suurten ikäluokkien sukupolvitietoisuutta analysoineiden aiempien tutkimusten tuloksia ei ole järkevä, sillä tutkimusten tavoitteet, kohteet ja aineistot eroavat liikaa toisistaan. Se, ettei Miettunen rajoita tarkasteluaan ns. 60-luvun radikaaleihin, vaan sisällyttää analyysiinsä myös "poppareiksi" kutsumiaan muistelijoita, on Purhosen mukaan kiinnostavaa ja tärkeää, mutta "poppareiden" tulkitseminen ryhmäksi tai sukupolviyksiköksi on monessa mielessä ongelmallista.

Historiallisen Aikakauskirjan kiinnostavaan historiatietoisuus-teemanumeroon (3/2011) sisältynyt Katja-Maria Miettusen artikkeli¹ rakentui yhtäältä hyvin pitkälti niiden ajatusten ja tarkastelutavan varaan, joita olen kehittänyt aiemmin omassa väitöskirjassani ja muissa yhteyksissä.² Toisaalta artikkeli keskittyi kommentoimaan teosta *Kenen sukupolveen kuulut?* ja siihen sisältyviä tekstejäni.³ Voinen siis olla tyytyväinen saamastani – tyy-

pilliseen artikkelimittaan ja -formaattiin nähden mielestäni sangen poikkeuksellisesta – huomios- ta ja siitä, että Miettunen näyttää olevan yhtä mieltä kanssani muun muassa yhteiskunnallisen sukupolven kehkeytymisen prosessin luonteesta 1800- ja 1900-luvulla (aina sananparsia ja yksittäisiä lähdeviittauksia myöten), sukupolvikokemuksen artikuloimisen ja sukupolven äänenä esiintymisen tärkeydestä sukupolvitietoisuuden synty- ehtona sekä laajemmin sukupolvien diskursiivisesta rakentuneisuudesta, jossa julkisuudessa tuotetuilla käsityksillä ja jälkikäteen tapahtuvalla muistelulla on keskeinen sija.

Kirjoituksessaan Miettunen kommentoi Kenen sukupolveen kuulut? -kirjaa oman väitös- kirjansa 60-lukua koskevan muisteluaineiston näkökulmasta.⁴ Koska vertailua tehdessään

1. Katja-Maria Miettunen (2011) 'Suomalaista 60-lukua luomassa. Muisteltu menneisyys ja sukupolven rakentuminen muistelun ja tutkimuksen rajapinnalla', *Historiallinen Aikakauskirja* 109, 337–349.

2. Semi Purhonen (2007) *Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista*, Helsingin yliopisto: Sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251. Ks. myös esim. Semi Purhonen (2002) 'Sukupolvikäsitteen kolme ulottuvuutta: diskursiivisen dimension merkitys sukupolvitietoisuuden rakentumisessa', *Sosiologia* 39, 4–17.

3. Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) (2008) *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*, Helsinki: Gaudeamus.

4. Katja-Maria Miettunen (2009) *Menneisyys ja historia-kuva. Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*, Helsinki: SKS (Bibliotheca Historica 126).

Miettunen löytää edellisestä ”ristiriitoja”, ”ongelmia” ja jopa ”virheitä”, on syytä selvittää muutama asia enempien väärintulkintojen välttämiseksi.

60-luku vai suuret ikäluokat tutkimuskohteena?

Keskeinen väärinkäsitys on, että Miettunen lukee Kenen sukupolveen kuulut? -teosta tutkimuksena 60-luvusta, 60-lukulaisuudesta tai ”60-luvun sukupolvesta”. Teoksen aihe ja empirisen tutkimuksen kohde on kuitenkin vuosina 1945–1950 syntyneet suuret ikäluokat, mikä käy ilmi jo alaotsikostakin: *suurten ikäluokkien tarina*. On absurdia moittia teosta siitä, että siinä ”60-luvun sukupolvi” yhdistetään ”lähtökohtaisesti suuriin ikäluokkiin” (s. 344), koska teoksen tarkoituksena nimenomaan on tutkia suurten ikäluokkien sukupolvikokemuksia ja -tietoisuutta – joissa 60-luvulla ja ”60-luvun radikalismilla” nyt vain sattuu olemaan keskeinen osa, erityisesti ikäluokan tietyn osan keskuudessa (jota kutsumme kirjassa ”60-lukulaisiksi” tai tarkalleen ottaen ”60-lukulaiseksi eliitiksi”). Jos yhdessä tutkimuksessa (tässä tapauksessa Miettusen) tarkastellaan 60-luvun muisteluita rajaamatta tarkemmin muistelijoiden ikää (tai muisteluhetkeä) ja toisessa tutkimuksessa (Purhosen) tarkastellaan tiukasti rajaten suuriin ikäluokkiin syntyneiden sukupolvitietoisuutta (yhdellä ajankohdalla), ei ole järkeä pitää Miettusen tapaan ”ristiriitana” sitä, että jälkimmäisessä tutkimuksessa on päädytty rajaamaan tarkastelu tietyn ikäsiin, kun kerran tuo raja on koko tutkimuksen tehtävänasettelun perustana.

Vaikka Miettunen olisi tarkoittanut luonnehdintansa jonkinlaisena kehuna, Kenen sukupolveen kuulut? -teosta ei todellakaan ole siis syytä pitää ”yhteenvetona suomalaisen sosiologian tämänhetkisistä ’60-luvun sukupolvea’ koskevista näkemyksistä” (s. 344) tai ylipäätään ”suomalaisista ’60-luvun sukupolvea’” analysoivana tutkimuksena (s. 346). Kun Kenen sukupolveen kuulut? -kirjassa puhutaan ”60-luvun sukupolvesta”,

termi viittaa osan 1945–1950-syntyneistä suomalaisista sukupolvi-identiteettiin,⁵ eikä se ole – tietenkään – koko kuva 60-lukulaisuudesta. Kaikille on varmaan selvää, että 60-luvun ”aitoina” radikaaleina yleensä pidetyt – eli juuri ne, joista Miettusen muistelijoidenkin valtaosa koostuu – olivat iältään suuria ikäluokkia vanhempia. Miettusen väitöskirjan lähdeliitteestä⁶ nopeasti laskien vain noin neljännes hänen käyttämistään muistelijoina on syntynyt vuosina 1945–1950 eli tutkimusten kohteet ovat myös aineiston tasolla aivan erilaiset ja siksi vertailukelvottomat.

Tämä perusväärinkäsitys Kenen sukupolveen kuulut? -teoksen tutkimuskohteesta värittää monia Miettusen tekstin kriittisistä huomioista. Otan tässä vain muutaman esimerkin. Toisin kuin Miettunen ounastelee (s. 345), sosiologisissa tutkimuksissa ei ole vain ”oletettu”, että samastuminen suuriin ikäluokkiin edellyttää syntymistä tiettyinä vuosina (eli vuosina 1945–1950). Asiasta on tutkimustietoa. Tietenkin löytyy aina yksittäisiä ihmisiä, jotka samastuvat suuriin ikäluokkiin, vaikka he tosiasiansa olisivat hieman vanhempia tai nuorempia. Kokonaiskuva on kuitenkin hyvin selvä: suuret ikäluokat terminä on Suomessa institutionalisoitunut hyvin vahvasti tarkoittamaan juuri 1945–1950 synty-

5. Kirjan neljännessä osassa, joka johdantoluvussa kerrotun mukaan on ”täydentävä jälkikirjoitus kolmessa ensimmäisessä osassa kerrotulle suurten ikäluokkien tarinalle”, 60-lukulaisuudesta keskustellaan tätä laajemmalla merkityksellä. Ks. Semi Purhonen (2008) Johdanto: suuret ikäluokat sukupolvena?, teoksessa Purhonen, Hoikkala & Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuulut?*, 28. Ei olekaan ihme, että Miettusen (s. 345) ainoa hyväksyvä viittaus *Kenen sukupolveen kuulut?* -kirjaan kohdistuu juuri tähän päälinjasta poikkeavaan osaan sisältyvään J.P. Roosin kirjoitukseen, koska siinä Roos todella keskustelee jotakuinkin samasta asiasta ja samalla tasolla kuin hän. Kirjan pääsisällössä ja kaikissa Miettusen kriittisesti käsittelemissä luvussa, joissa itse olen kirjoittajana (Miettunen viittaa viiteen), ”60-luvun sukupolven” tai ”60-lukulaisuuden” merkitys on kuitenkin eksplisiittisesti rajattu suurten ikäluokkien sisälle.

6. Miettunen (2009) 291–293.

neitä, mikä näkyy suoraan myös sukupolvismastumisessa. Vastaavasti Mielttusen ei tarvitsisi vain arvailla, voisiko 60-lukulaisuus, ainakin jossain väljässä mielessä, olla osa identiteettiä myös joidenkin nuorempien ikäluokkien edustajille (s. 349). Totta kai. Jo Kenen sukupolveen kuulut? -kirjasta käy selville, että esimerkiksi ”60-luvun sukupolveen” samastuvia on paljonkin 1950- ja 1960-luvulla syntyneiden keskuudessa.

Mielttunen myös kummastelee (s. 345–346) tulkintaa, jonka mukaan ns. 60-luvun radikalismi ja myöhempi taistolaisuus voidaan käsittää jatkumoksi – mikä oli siis yksi Kenen sukupolveen kuulut? -teoksen suurten ikäluokkien ”60-lukulaisten” fraktion itseymmärrystä kuvaavista empiirisistä tuloksista eikä mikään tutkijoiden ennako-oletus tai lähtökohta. Tämäkin kysymys liittyy nähdäkseni ennen muuta aineistojen erilaiseen ikäjakaumaan: mielestäni on ymmärrettävää, että monet 60-luvun sukupolveen itsensä samastavat suurten ikäluokkien jäsenet tekevät jatkumotulkinnan, koska he itse tulivat tapahtumien keskipisteeseen eli yliopistomaailmaan suoraan radikalismien ja taistolaisuuden nivelkautena, vasta 60-luvun viimeisinä vuosina – kun taas heitä vanhemmat, pidemmän 60-luvun radikalismeineen kokeneet ”aidot” 60-lukulaiset näkevät samassa kohdassa nivelen sijaan katkoksen, eivätkä tunnista 70-luvun alkua ja taistolaiskautta enää saman prosessin osaksi. Olemme siis jälleen Mielttusen kanssa samaa mieltä: tosiasiaassa ”radikalismien ja taistolaisuuden yhdistäminen on menneisyyden yksinkertaistamista” (s. 346), aivan kuten Kenen sukupolveen kuulut? -teoksessakin vastaavin sanankääntein korostetaan.

Danny ja Jyrki boy sukupolviyksikkönä?

Mielttunen esittää kriittisiä huomioita sen kautta, että muistelijat, joita hän kutsuu ”poppareiksi”, ”kyseenalaistavat monia tutkijoiden ’60-luvun sukupolvesta’ esittämiä tulkintoja” (s. 344). Mielttusen mukaan ”poppareiksi nimeämäni ryhmään kuuluu paitsi 60-luvun popmuusikoita

myös heidän lähipiirissään toimineita, joiden muistelua yhdistää popkulttuurin muistelu. Popparit ovat muistelleet vuosikymmeniä runsaasti 1990-luvun puolivälistä lähtien, ja etenkin viime vuosina he ovat usein esiintyneet mediassa aikakauden asiantuntijoina” (s. 344).

Sinänsä on kiinnostavaa ja tärkeää, ettei Mielttunen omassa 60-luvun muistelutapoja analysoivassa tutkimuksessaan rajaudu pelkästään ”radikaaleihin” vaan valottaa vuosikymmenen muistelua myös toisenlaisten julkisuudessa esillä olleiden äänten ja laajemmin populaarikulttuurin kautta. Mutta miten ”popparit” suhteutuvat esimerkiksi siihen Mielttusen siteeraamaan minun esittämäni nähden, että ”’60-lukulaiset’ ovat ’ikäluokastaan ainoita (ainakin laajemmassa mitassa), jotka ovat julistautuneet sukupolveksi, esittäneet itsensä sukupolven äänenä, esittäneet olevansa sukupolvi” (s. 347)? Mielttusen mukaan näkemys on ”virheellinen”, koska myös popparit väittävät edustavansa sukupolvea, ja vieläpä ”60-luvun sukupolvea”, vasemmistolaista liikehdintää kohtaan tuntemastaan vastenmielisydestä huolimatta (minkä pitäisi olla mahdotonta Kenen sukupolveen kuulut? -kirjan mukaan, ja joka sekin siis Mielttusen mielestä ”ei pidä lainkaan paikkaansa”, s. 348).

Jotta näitä ”poppareiden” avulla esitettyjä kriittisiä huomioita Kenen sukupolveen kuulut? -kirjaa kohtaan voi hyväksyä, tulisi kuvatun kaltaisia poppareita – ei-vasemmistolaisia ”60-luvun sukupolveen” samastuvia – siis löytyä 1945–1950 välillä syntyneiden keskuudesta ”laajemmassa mitassa”. Se, että ”60-luvun sukupolveen” samastuminen oman tutkimukseni mukaan oli mahdotonta niille suurten ikäluokkien jäsenille, jotka pitivät oman poliittisen kantansa takia vasemmistolaista liikehdintää kielteisenä asiana, oli tuon tutkimuksen suurten ikäluokkien narratiivisen haastatteluaineiston analyysin empiirinen tulos. Keitä Mielttusen ”popparit” sitten ovat? Tässä nimenomaisessa asiayhteydessä Mielttunen viittaa artikkelissaan (ja väitöskirjassaan) ennen muuta Ilkka Lipsaseen (Dannyyin)

ja Jyrki Hämäläiseen (s. 348). Se, että Danny (s. 1942, kuten Jyrkikin) voi samastua 60-luvun sukupolveen vasemmistokarsastuksesta huolimatta, ei ole ehkä vielä kuitenkaan vedenpitävä todiste siitä, että tuollaista samastumista esiintyisi ”laajemmassa mitassa” kokonaan toisen kortin keskuudessa.

Miettunen itse kirjoittaa ”poppareista” nimenomaan *ryhmänä* ja jopa sukupolvyksikkönä: ”on vaikea ajatella heidän olevan jotain muuta kuin sukupolvyksikkö. Popparit ovat selkeästi ryhmä, joka eroaa muista 60-luvun ryhmistä, esimerkiksi juuri radikaaleista” (s. 348). ”Popparien” tulkitseminen ryhmäksi on mielestäni hyvin ongelmallista, etenkin kun otetaan huomioon Miettusen muisteluaineiston heterogeenisuus muistelun ajankohdan suhteen (ja olkoonkin, että Danny, Jyrki, Kirka ja muutama muu saattoivat olla kaveruksia). Miettusen aineisto on kerätty useilta vuosikymmeniltä,⁷ joskin Miettusen mukaan ”popparien” muistelmia on ilmestynyt erityisen paljon 1990-luvun lopulta alkaen. Lisäksi Miettunen tuo itsekin väitöskirjassaan – toisin kuin artikkelissaan – esiin sen, että ”poppareiden” kuvaama tarina 60-luvusta on paljon epäyhtenäisempi kuin ”radikaaleilla”, eikä sen pohjalta vuosikymmenestä ”rakennu samalla tavalla kokonaiskuva”.⁸

”Popparit” ryhmänä ja typologian valossa

Kenen sukupolveen kuulut? -kirjassa esitetään typologia, jonka mukaan 1945–1950 syntyneet suomalaiset voidaan jakaa yhtäältä koko ikäluokan elinehtoja ja peruskokemuksia yhdistävällä sukupolven ”massamittaisella” tasolla ikäluokan ”tavallisiin jäseniin” sekä ”epäpoliittiseen eliittiin”, toisaalta vain rajattua osaa koko ikäluokasta koskevalla sukupolven ”mannheimilaisella” tasolla ”60-lukulaiseen” eliittiin sekä heidän vastapooliinsa, radikalismia vastustaviin ”anti-60-lukulaisiin”. Jos ”poppareiden” asemaa halutaan pohtia Miettusen tapaan tähän typologiaan nähden, on oleellista huomata, ettei tuo typologia

kuvaa mitään yksiselitteisiä ryhmiä, vaan on ideaalityyppinen pelkistys sotkuisemmasta sosiaalisesta todellisuudesta. ”Tyypit muodostavat ne ääripäät, joiden välille kaikki suurten ikäluokkien todelliset jäsenet voidaan sijoittaa, lähemmäs tai kauemmas kutakin tyyppiä”.⁹

Miettunen siis tulkitsee ”poppareita” 60-luvun radikaalien veroisena sukupolvyksikkönä ”mannheimilaisella tasolla”. Jos itse lähtisin sijoittamaan ”poppareita” tähän nelijakoon – jos nyt tässä yhteydessä hetkeksi unohtetaan, että iso osa Miettusen popparimuistelijoiastakin on suuriin ikäluokkiin ikänsä puolesta kuulumattomia eikä siten kuulu alkuperäisen typologian piiriin –, sanoisin kyllä, että he artikuloivat nimenomaan koko (laajasti ymmärretyn) 60-luvun nuorison peruskokemusta uudenlaisen nuorisotajan pop-kulttuurin noususta vuosikymmenen mittaan. Toki he tekevät tämän aitiopaikalta, mutta sukupolvyksikköä heistä ei nähdäkseni saa tekeilläkään.

Sen sijaan, että ”poppareita” yritetään kaikessa hajanaisuudessaan sovittaa edustamaan yhtenä ”ryhmänä” jotain nelijaon tyypeistä, olisi nähdäkseni paljon hedelmällisempää pyrkiä soveltamaan typologiaa ”poppareiden” sisällä – siis pohtia, miltä osin eri ”popparit” eroavat toisistaan esimerkiksi poliittisten näkökantojen mukaan, joka puolestaan määrittää heidän suhtautumistapaansa 60-luvun radikalismiin. Jo Miettusen oman väitöskirjan perusteella ”poppareiden” omissa 60-lukumuisteluissa eräs keskeinen piirre oli itsen asemointi suhteessa radikalismiin, jonka lisäksi suhtautumistavoissa radikalismiin nähden oli huomattavaa variaatiota.¹⁰ Omasta mielestäni näyttäisi siltä, että esimerkiksi Danny, Jyrki Hämäläinen tai Vexi Salmi tulevat painotuksissaan lähelle radikaaleja vastustavia anti-60-lukulaisia heitä kohtaan tuntemassaan vastenmielisyydessä (joskin heidän kertomuksensa eivät ole tältä osin esimerkiksi Dannyn tapauksessa aivan yksiselitteisiä¹¹), kun taas esimerkiksi Hasse Walli, Tuomari Nurmio tai Harri Saksala ovat aivan eri maata, suhtautuen myön-

teisemmin vasemmistolaiseen liikehdintään nähden ja lähentyen siten selvästi radikaaleja ”60-lukulaisia” (sattumaa tai ei, kaikki jälkimmäiset ovat ikänsä puolesta myös suurten ikäluokkien edustajia, toisin kuin edellinen kolmikko). Missään tapauksessa kaikkia edellä mainittuja ei mielestäni voida kuitenkaan niputtaa yhteen ja samaan ”poppareiden” ryhmään.

Eräs kiinnostava kysymys, jota Miettunen ei artikkelissaan tai väitöskirjassaan ainakaan systemaattisesti mieti, on se, *miksi* ”popparit” alkoi- vat yhä enemmän kirjoittaa ja julkaista 60-luku- muistelmiaan 1990-luvun loppupuolelta alkaen? Itse en pitäisi syistä vähäisimpänä niinkään banaalia kuin suoraa kaupallista intressiä. 1990-luvulla noussut 60-luvun nostalgisointi (vrt. ”Mestarit lavalla” ja vastaavat ”back to the sixties”-henkiset hittikonsertit, joista Miettunen itsekin väitöskirjassaan kirjoittaa¹²) osuu yksin populaarikulttuurissa laajemminkin esiintyvän retrosyklin kanssa, jota ruokki entisestään suurten ikäluokkien 50-vuotisjuhlien viettäminen vuosikymmenen puolivälistä alkaen. Dannyn ja Jyrki Hämäläisen kaltaisten ”popparien” voidaan olettaa olleen myös sen verran tarkasti perillä kohderyhmästään – 60-luvun ”nuorisosta” laajassa mielessä –, että osasivat muistella pääasiassa mukavia ja oletusarvoisesti mahdollisimman monia yhdistäviä seikkoja ja parhaimmillaan vain hämärästi viitata ”rauhaan ja rakkauteen”, kenties jopa mielenosoituksiin, mutta ennemmin kuitenkin paheksua varsinaista radikalismia ja vasemmistolaisuutta.

Voisi siis väittää, Kenen sukupolven kuulut? -kirjan jakoa käyttäkseni, että Miettusen popparimuistelijoiden kohderyhmänä oli ensisijassa suurten ikäluokkien ”tavalliset jäsenet” – jonka lisäksi piti, jos ei sentään miellyttää, niin tulla mahdollisuuksien mukaan toimeen, myös radikaalien sekä anti-radikaalien kanssa. Siksi poliittinen ympäripyöreys. Viime kädessä Miettusen ”popparit” tosin ovat nähdäkseni muistelijoina, jollaisia löytyy kohteena olevasta vuosikymmenestä riippumatta – kuten voidaan jo nuorem-

pien ”popparisukupolvien” viime vuosina ilmentyneistä muistelmistakin huomata. Näin ollen ei olekaan ihme, että Miettunen tiivistää väitöskirjassaan ”radikaalien” ja ”poppareiden” muisteluiden erot siten, että radikaalit muistelevat paitsi radikalismiin liittämiään ilmiöitä (rauhanliike jne.) myös radikaaliliikkeen vaihteita kuvaavia hetkiä (Vanhan valtaus jne.). ”Popparit” sen sijaan muistelevat popkulttuurin ilmiöitä: ”nuorisomusiikin eri suuntauksia, muotia, keikkamatkoja ja fanikulttuuria”.¹³ Toisin siis kuin radikaalit ainutkertaisine hetkineen, ”popparit” muistelevat ilmiöitä, joita kaikkien muidenkin vuosikymmenten popparit muistelmissaan voisivat muistella – ja muistelevatkin: omaa työtään.

Kaksi tutkimusta

Miettunen kirjoittaa artikkelissaan kautta linjan tavalla, jossa vedetään selvä ero ”muistelun” ja ”tutkimusten” välille.¹⁴ ”Muistelu” edustaa siis Miettusen tutkimus ja ”tutkimuksia” Purhosen tutkimus – ikään kuin Miettusen oma tutkimus ei olisi tutkimusta lainkaan. Itse vierastan tällaista näkemystä, jossa ainakin implisiittisesti esitetään, että tutkijalla olisi jonkinlainen pääsy suoraan ”muisteluun” ilman, että tutkimusaineisto

7. Miettusen käyttämät muistelut on kerätty tarkalleen ottaen vuosilta 1970–2008, lähteiden jakautuessa hyvinkin tasaisesti koko vajaan 40 vuoden jaksolle. Ks. Miettunen (2009) 38. Kirjoitus- ja muisteluajanhetken kontekstit ovat siis eri lähteiden välillä täysin erilaisia, samoin kuin kirjoitusten oletetut yleisötkin. Herää kysymys, voiko näin heterogeenista aineistoa missään mielessä pitää sisäisesti vertailukelpoisena. Miettunen ei töissään ainakaan systemaattisesti ota huomioon muistelun kirjoitushetkeä.

8. Miettunen (2009) 15.

9. Purhonen (2008) 25.

10. Ks. esim. Miettunen (2009) 120–122, 143, 194–198, 256–257, 264.

11. Ks. esim. Miettunen (2009) 137, 196–197, 256–257.

12. Miettunen (2009) 250–251.

13. Miettunen (2009) 235.

14. ”Kun muisteluja ja tutkimuksia verrataan toisiinsa...” (s. 344); ”Keskeinen ristiriita muistelun ja nykytutkimusten välillä syntyy siitä...” (s. 344); jne.

monin tavoin rajaamalla ja muilla tutkimusprosessin valinnoilla konstruoidaan kuten kaikessa tutkimuksessa. Parempi olisi vertailla kahta eri tutkimusta tutkimuksina, siis arvioida niiden lähtökohtia, tavoitteita, rajauksia, empiirisiä asetelmia ja käytettyjä metodeja. Tällöin olisi myös paremmat edellytykset käydä tieteellistä keskustelua siitä, mitkä tutkimukselliset ratkaisut ovat

johtaneet tutkimusten tulosten eroihin ja yhtäläisyyksiin.

Tässä kirjoituksessa käsittelemässäni nimenomaisessa tapauksessa, kuten yllä nähtiin, nuo kaksi tutkimusta käsittelevät jo alun alkaenkin eri asioita erilaisin rajauksin ja aineistoin, minkä vuoksi tulosten vivahde-eroja ei voi pitää kovinkaan merkittävinä saati yllättävinä.